

Een kwestie van timing

Met een olieprijs die nu vervaarlijk snel richting 120 dollar per vat gaat, is duidelijk dat vraag en aanbod nog steeds niet een nieuw evenwichtsniveau hebben gevonden. Het aanbod van nieuwe oliebronnen is beperkt,

Door
Coby van der
Linde

nu ook Saoedi-Arabië heeft aangekondigd om het productieniveau niet verder te verhogen dan de al aangekondigde 12,5 miljoen vaten per dag (mb/d), waardoor het vooruitzicht op krapte verder wordt bevestigd. Het effect van de krapte op de internationale oliemarkt, ondanks het slechter wordende economische nieuws, heeft ook zijn weerslag op de andere energiemarkten. Ook daar biedt de prijs weinig hoop op afremmen van de stijgingen. Het afkondigen van het einde van het goedkope energietijdperk is al verworpen tot een open deur. Terwijl fossiele brandstoffen om politieke, institutionele, economische en geologische redenen schaarser worden, lijken de routes naar nieuwe brandstoffen ook niet zonder problemen. De stijging van enkele belangrijke voedselprijzen wordt door het Internationaal Monetair Fonds mede in verband gebracht met de inspanningen op het gebied van het bijmengen van biobrandstoffen, waardoor eerste generatie biobrandstoffen, net nu de expansie begon, meteen in het politieke verdomhoekje zitten, terwijl ze door dezelfde Amerikaanse en Europese politici waren neerge-

zet als redelijk alternatief om óf het nieuwe beleid ten aanzien van voorzieningszekerheid óf ook het milieu gestalte te geven.

Transitie

Transitie is vooral een kwestie van de leercurve kunnen doorlopen. Voor de eerste generatie biobrandstoffen moet deze curve sneller dan voorgenomen overgaan in de curve voor de tweede generatie. Ook in de elektriciteitsopwekking is een worsteling waar te nemen in de consequenties van het ingezette Schoon en Zuinig-beleid, zowel in Nederland als Europa. De combinatie van meer efficiëntie en een grotere inzet van hernieuwbaar levert ook nog aanloopproblemen op, terwijl in de opslag van CO₂ nog maar de eerste experimentele schreden zijn gezet. Uit allerlei studies is duidelijk, dat het nieuwe beleid veel aanpassingen vergt van de sector en dat een lange periode nodig wordt geacht om de omslag te maken. Nu nog onbekende neveneffecten kunnen bovendien tegenslagen inhouden voor de gekozen oplossingsrichting, zoals nu bij biobrandstoffen. De stijging van de prijzen van de fossiele brandstoffen helpt echter wel in het afdwingen van efficiënter energiegebruik en dicht zo gemakkelijker het gat naar de nog niet commercieel toepasbare alternatieven. Belangrijk is dan wel dat de consumenten blootgesteld worden aan de hogere prijzen en niet zoals in China wordt gedaan, waar nu bijna de helft van de olieprijs gesubsidieerd is. Technologie die consumenten in staat stelt het energieverbruik beter te beheersen, zonder dat afbreuk wordt gedaan aan hun mobiliteit en welbevinden zal versneld een markt kunnen vin-

den. Kortom, er is veel reuring in de energiemarkt door de vele uitdagingen.

Korte versus lange termijn

De uitdagingen liggen zowel op het terrein van de overheid die middels haar voorzieningszekerheidsbeleid en milieudoelstellingen langetermijneisen stelt aan de energiemarkt, maar ook aan de energiemarkten zelf die, nog gedreven door de kortetermijneisen van de markt, gestalte moeten gaan geven aan de nieuwe energietoekomst. Met zoveel veranderingen in het verschiep kunnen gemakkelijk nieuwe marktimperfecties ontstaan als het tempo en soort van aanpassingen in Europa uiteen gaan lopen. De ene lidstaat hecht meer aan veiligheid als drijfveer voor verandering, terwijl de andere lidstaat een voorkeur heeft voor milieu of de dagelijkse werking van de markt. Daardoor kunnen subtiele verschillen in benadering uitgroeien tot wezenlijke veranderingen in de slagkracht van de ondernemingen en zelfs tot andere, nog niet bekende spelvelden.

Dubbele rol

De overheid die naast aanjager van de nieuwe langetermijnvisie, ook regulator en aandeelhouder is, heeft een bijzondere taak en verantwoordelijkheid in het gestalte geven aan het beleid. Immers, zij zal gedwongen worden een keuze te maken tussen het langetermijnrendement van de transitie en het kortetermijnrendement van de markt. Als men overtuigd is van de noodzaak dat het langetermijnrendement in het langetermijn publieke belang is (en daar hoop je op als overheden het beleid voorschrijven), zal men zich als aandeelhouder ook zo moeten opstellen en de eigen ondernemingen de richting van transitie op moeten sturen. In dit geval zou als

consequentie van de eigen langetermijnstrategie kunnen zijn, dat de overheid kiest voor maatschappelijk ondernemen, nieuwe schone stijl. Indien men minder overtuigd is van het langetermijn publieke rendement van schoon en zuinig of de investeringsrisico's van dit beleid te groot acht, dan past een strategie van heroverweging van delen van het eigendom.

Publiek belang

In Nederland doet zich de wonderlijke situatie voor dat het publieke belang van transitie op het centrale niveau is geformuleerd, maar het eigendom van deze belangen zich op provinciaal/stedelijk niveau bevindt. Daardoor ontstaat het gevaar dat verschillende, niet met elkaar vergelijkbare niveaus van publieke belangen, de doorslag geven over het voeren van een langetermijnbeleid en het eventuele continueren van het publieke eigendom van deze belangen. In de afweging sturing door de markt en kortetermijnrendement, en sturing door de overheid en (gedeeltelijk) publiek eigendom, zitten in het eindstadium van de verbouwing van de Nederlandse energiesector nog zeer belangrijke overwegingen voor de toekomst. Het zou jammer zijn als bijvoorbeeld de financiering van een zwembad, weg of brug de bepalende factor wordt in dit aanstaande belangrijke debat over kortetermijn en langetermijn energiebelangen. De centrale overheid kan hier wellicht nog enige richting geven aan de belangenafweging die moet worden gemaakt. ■

Coby van der Linde is hoofd van het Clingendael International Energy Programme, hoogleraar Geopolitiek en Energiemanagement aan de Rijksuniversiteit Groningen en lid van de Algemene Energieraad.